

**การประยุกต์แนวคิดภูมิทัศน์วัฒนธรรมเพื่อการจัดการแหล่งนันทนาการทาง
ประวัติศาสตร์: กรณีศึกษาแหล่งภาพเขียนสีก่อนประวัติศาสตร์ในอุทยานแห่งชาติ
ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ**

**Application of Cultural Landscape Concept in Managing Historical Recreation
Area: Case Study of Prehistoric Rock Painting Sites in National Parks
of Northeastern Thailand**

คำนำ

อุทยานแห่งชาติ คือ พื้นที่อันกว้างขวางประกอบด้วยทิวทัศน์ที่สวยงามเหมาะสำหรับการพักผ่อนหย่อนใจ มีสิ่งที่น่าสนใจด้านการศึกษา เช่น เป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของพืช สัตว์ที่หายากหรือมีปรากฏการณ์ธรรมชาติที่น่าอัศจรรย์ หรือมีสิ่งที่น่าสนใจเป็นพิเศษทางด้านประวัติศาสตร์ศิลปะ หรือวัฒนธรรม (เสรี, 2529)

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นที่ตั้งของอุทยานแห่งชาติที่มีความโดดเด่นด้านทรัพยากรวัฒนธรรม ซึ่งปรากฏหลักฐานนับตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์ ภาพเขียนสีก่อนประวัติศาสตร์เป็นทรัพยากรวัฒนธรรมหนึ่งซึ่งแสดงถึงปฏิสัมพันธ์ระหว่างกิจกรรมของมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม เป็นตัวแทนของพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ แสดงถึงคุณค่าทางประวัติศาสตร์ที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ ทั้งนี้หากยึดวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งอุทยานแห่งชาติในประเทศไทย มาเป็นแนวทางในการปฏิบัติในการจัดการอุทยานแห่งชาติในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จะพบว่าวัตถุประสงค์ดังกล่าวมิได้ครอบคลุมไปถึงการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมที่ปรากฏในพื้นที่อุทยานแห่งชาติ ดังนั้นจึงจำเป็นที่จะต้องมีการกำหนดรูปแบบการจัดการที่เหมาะสม และสอดคล้องกันระหว่างทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม แนวคิดภูมิทัศน์วัฒนธรรมจึงเป็นแนวคิดที่สอดคล้องกับเงื่อนไขดังกล่าว เนื่องจากเป็นแนวคิดในการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมอันเกี่ยวเนื่องกับภูมิทัศน์ภายในระบบอุทยานแห่งชาติ ที่กรมอุทยานแห่งชาติของสหรัฐอเมริกา ได้ทำการพัฒนาแนวคิดดังกล่าวมากกว่า 3 ทศวรรษ โดยได้มีการนำไปประยุกต์ในการจัดการแหล่งทรัพยากรวัฒนธรรมในระบบอุทยานแห่งชาติทั่วโลก สำหรับประเทศไทยซึ่งปรากฏแหล่งทรัพยากรวัฒนธรรมในอุทยานแห่งชาติเป็นจำนวนมากนั้น การนำแนวคิดภูมิทัศน์วัฒนธรรมมาประยุกต์ในการจัดการแหล่ง

ทรัพยากรวัฒนธรรมในระบบอุทยานแห่งชาติจึงนับว่ามีความจำเป็นอย่างยิ่ง ทั้งนี้โดยวัตถุประสงค์หลักเพื่อการจัดการกับรูปแบบการใช้ประโยชน์ที่เฉพาะด้าน ตลอดจนการบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมให้เกิดความยั่งยืนควบคู่กันไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อวิเคราะห์ภูมิทัศน์วัฒนธรรมและบริบทโดยรอบ อันเป็นทำเลที่ตั้งของแหล่งนันทนาการทางประวัติศาสตร์ ประเภทภาพเขียนสีก่อนประวัติศาสตร์ ในอุทยานแห่งชาติของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
2. เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรม ความคิดเห็นของผู้มาเยือน และราษฎรท้องถิ่น ของแหล่งนันทนาการทางประวัติศาสตร์ ประเภทภาพเขียนสีก่อนประวัติศาสตร์ ในอุทยานแห่งชาติของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
3. เพื่อเปรียบเทียบรูปแบบและสภาพปัจจุบันของแหล่งนันทนาการทางประวัติศาสตร์ ประเภทภาพเขียนสีก่อนประวัติศาสตร์ ในอุทยานแห่งชาติของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ กับแนวทางการจัดการที่เหมาะสมตามแนวคิดภูมิทัศน์วัฒนธรรม
4. เพื่อนำเสนอแบบแนวคิดที่เหมาะสมในการพัฒนาแหล่งนันทนาการทางประวัติศาสตร์ ประเภทภาพเขียนสีก่อนประวัติศาสตร์ ในอุทยานแห่งชาติของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

นิยามศัพท์

ภูมิทัศน์วัฒนธรรม หมายถึง พื้นที่ทางภูมิศาสตร์อันประกอบไปด้วยทรัพยากรทางวัฒนธรรมและธรรมชาติ ซึ่งมีความเกี่ยวเนื่องและสัมพันธ์กับประวัติศาสตร์ เหตุการณ์ บุคคล ขนบประเพณีที่มีคุณค่าทางสุนทรียภาพ

แหล่งนันทนาการทางประวัติศาสตร์ หมายถึง พื้นที่ธรรมชาติ หรือพื้นที่ที่แวดล้อมด้วยธรรมชาติที่ปรากฏหลักฐานทางกายภาพที่หลงเหลือ หรือสิ่งที่เกิดขึ้นในยุคก่อนที่ตกทอดสู่ยุค

ปัจจุบันที่ควรค่าแก่การรักษาไว้ให้คงอยู่ และเปิดโอกาสให้ผู้มาเยือนได้ศึกษาเรียนรู้เรื่องราวทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม เป็นพื้นที่ซึ่งมุ่งเน้นการอนุรักษ์เพื่อเป็นมรดกแก่ชนรุ่นหลัง

ภาพเขียนสีก่อนประวัติศาสตร์ หมายถึงศิลปะ หรือภาพที่เกิดจากการวาด เขียนเป็นสีและทำรูปรอยลงบนพื้นหิน สร้างสรรค์ขึ้นโดยคนโบราณในยุคก่อนประวัติศาสตร์ มักพบตามถ้ำเพิงผาผนังหิน ก้อนหิน ที่มักเรียกรวมกันว่าถ้ำ และเป็นรูปแบบหนึ่งของศิลปะถ้ำ